

Za staro pravdo!

SLOVENSKA ZEMLJA

Glasi slovenskega ljudskega gibanja

Leto II.

Izhaja vsak četrtek — Uredništvo in uprava začasno: Ljubljana, Breg šte. 10. — Račun poštne hranilnice šte. 16.782. — Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina mesečno Din 4.—, polletno Din 24.—, celoletno Din 48.—. — Za inozemstvo: mesečno Din 8.—, polletno Din 45.—, celoletno Din 90.—.

Štev. 16.

Iz vodstva opozicije bivše SKS:

Tovarišem iz bivše SKS!

Jugoslovansko časopisje je prineslo vest, da so se dne 2. 8. t. l. v Rimskih Toplicah sešli tisti pristaši bivše SKS, ki s politiko njenih voditeljev niso zadovoljni. Na tem sestanku je bila srdito obsojena izdajalska politika Ivana Pucelja in ostalih politikov, ki so po 6. januarju podpirali razne diktature in padli zavezniški HSS v hrbet. Navzoči so ugotovili splošno zahtevo članstva, da se nadaljuje delo po programu, ki ga je zastopala bivša SKS do 6. I. 1929. Ugotovili so pa tudi, da še nadalje veljajo obveze bivše SKS nasproti Kmečko-demokratski koaliciji, kakor so obstajale do 6. I. 1929. Skratka, postavila se je zahteva, da se nadaljuje z borbo za načela stranke skupno z zavezniško Hrvatsko Seljačko Stranko, kakor pred šestim januarjem. Seveda brez Ivana Pucelja in ostalega vodstva, ki se je tako in tako samo izključilo iz stranke, ker je izdalo strankino ideologijo in stopilo v JNS, v kateri imajo ti ljudje vodilno vlogo.

Nekaj iz zgodovine stranke.

Ob tej priliki bo koristno preglejati nekoliko idejne osnove, nastanek in razvoj bivše SKS, pa tudi početje tistih ljudi, ki so se nazivali voditelji te stranke.

Gibanje, ki si je dalo ime Samostojne Kmetijske stranke, je imelo svoje korenine v zgodovini slovenskega naroda. Slovenci smo bili vedno le narod kmetov in delavcev, nikoli nismo imeli svojega plemstva, neke meščanske sloje pa smo dobili šele v najnovejšem času. Pač pa smo kot kmečki narod pretrpeli v vsej svoji zgodovini od plemstva, pozneje tudi od meščanstva, nepregledno verigo krivic, ponižanj in trpljenja. Zato je v slovenskem kmečkem narodu v vseh dobah živo tlelo želja po svobodi, po pravi svobodi slovenskega kmeta in delavca. Ta želja je v šestnajstem stoletju rodila kmečke punte, dala nam je Matijo Gubca in njegove junake in s tem smo Slovenci prvič v zgodovini manifestirali svoj odpor proti tujemu gospodstvu. Strt je bil ta odpor, ni pa bila strta volja po svobodi in pravici. Geslo

Za staro pravdo

je bodrilo slovenski kmečki narod še naprej. Elementarnemu ho-

tenju po svobodi so se pridružila kulturna prizadevanja in slovenski narod je ob živi sili teh svojih korenin dobil svoj sedanj obraz.

K trpljenju slovenskega kmeta v fevdalnih časih, v časih tlake, se je pridružilo novo neizrečno trpljenje v času svetovne vojne, ko je slovenska gospoda, tako ene kakor druge vrste, pomagala avstrijski fevdalni državi ob njenem zatonu pognati slovenskega kmeta in delavca v klavnice na raznih bojiščih. Ko je Avstrija razpadla in so se slovenske kmečke množice vrnile na svoje domove, je nastal v njih trden sklep, prepričati v bodoče vse zlorabe v kogarkoli korist. Te množice so prinesle sabo zamisel svobodne države, ravno tako kakor so se v vojni utrdili v svoji zahtevi po svobodni državi hrvaški kmetje. Tedaj se je rodilo gibanje slovenskih kmetov, ki je bilo do podrobnosti enak gibanju hrvaških kmetov, nastalem na istih tleh in v podobnem zgodovinskem razvoju. To gibanje je pričelo dobivati organizirane oblike in si je dalo v Sloveniji ime Samostojne Kmetijske stranke.

Seveda vse to ni ostalo prikrito slovenski gospodi iz obeh taborov. Posebno liberalna gospoda, ki se je zbirala v ljubljanski kazini, je zaslutila možnost mastnega političnega računa. Zaslutil ga je prav posebej

gosnod Ivan Pucelj,

ki je bil tedaj odličen general liberalne stranke. In primahal je v tajništvo nove stranke. Pošteni kmetje niso posebno preizkusili dobrih in slabih lastnosti tega gospoda in dopustili so, da je postal Pucelj „tovariš“: da je z drugimi podobnimi elementi kandidiral na listi SKS in postal njen poslanec. Z njim vred so prišli v stranko še drugi liberalni gospodje, kakor poznejši poslanik Bogumil Vošnjak, sedanji senator Rajar in drugi. **Bil je to prihod prve garniture ljudi, ki niso bili pri stvari s srcem, temveč samo s svojim političnim računom.** Druga garnitura je prišla pozneje.

Volk menja dlako, svoje nature pa ne zataji. Ko so ti liberalni gospodje tako odnesli mandate ob velikanskem navdušenju, ki je spremljalo mlado stranko v njenem prvem volilnem boju (saj je

zadala celo večinski stranki usodne udarce), so prišli v ustavodajno skupščino, kjer so za ceno ministrskega stola tovariša — gosnoda Pucelja prvič izdali načela stranke. Glasovali so za

vidovdansko ustavo,

ki je prinesla toliko gorja slovenskemu in hrvatskemu narodu. Bili so še nadalje podporniki najhujših centralističnih vlad, vse dotlej, dokler se niso pričeli naši strankarski tovariši trumoma odvrčati od stranke in prehajati k Radičevemu gibanju. Hočeš-nočeš so morali gospodje voditelji tej volji članstva slediti in pod pritiskom njihovih zahtev so celo pristali na

federalistični program.

To se je zgodilo na občnem zboru stranke koncem leta 1925. Pošteni kmetje smo odpustili prvo izdajstvo strankinih načel, saj smo bili prepričani, da so bili gospodje voditelji tudi pošteni, ko so na to določilo programa pristali. Šli smo z velikim navdušenjem v borbo za načela, ki jih je stranka poslej izpovedovala brez pridržka. Uspeh ni izostal. Kmalu je prišlo do najtesnejšega sodelovanja z Radičevimi stranko. Združeni v skupni borbi smo šli pod zastavo Kmečko-demokratske koalicije v boj za boljše bodočnost slovenskega in hrvatskega naroda. Nastala je nova doba, nov razmah stranke. Tedaj nekako je prišla v SKS druga garnitura političnih pustolovcev.

Na višku našega skupnega boja, ko smo že gledali v zarjo boljše bodočnosti, je padel Štefan Radič. Sledil je šesti januar in kmalu smo doživeli

drugo izdajstvo

strankinih načel. „Tovariš“ Pucelj Ivan je zopet začutil v sebi ministrski poklic, pa je kratko in malo izjavil, da ni več odvisen od zaupanja svojih volilcev, da je človek višje milosti in da ni nikomur odgovoren za svoje početje. Tako je opravičil svoje sodelovanje v diktaturah. Pa je prišel čas strankarske diktature in „tovariš“ Pucelj je brez vsega zapeljal svojo politično barko v to stranko. Na naše godrnjanje in upiranje je skomignil z rameni, cinično nam je zatrjeval, da je ta stranka večna in prav tako njena oblast in da SKS sploh ne obstaja več. Ko pa se je diktatura JNS zrušila na lastnem gnojišču, nas je „tovariš“ zopet našel. Prišel

nam je mežikati z očmi, češ da je vodil stranko v njeno korist in pod pritiskom razmer skozi čase diktature v novo dobo. Tako spretno je govoril, da bi mu bili skoraj verjeli. Še v zadnji proračunski debati je senator Pucelj izrazil drzno trditev, da je vodja SKS. Še se je malo ponudil Združeni opoziciji, ki ga je seveda gladko odbila, in že ga vidimo spet v diktature željni JNS, tesno ob svojem diktatorskem tovarišu, generalu Živkoviću. Z njim je Kramer, z njim so vsi tisti, s katerimi se je v zadnjem času navidezno prepiral, menda zato, da nam natrosi peska v oči. Složno se opletajo gospodje iz JNS okrog ljubljanske kazine, tiste kazine, iz katere so prišli tudi izdajalski „voditelji“ v našo stranko in napravili iz nje

stranko najsijajnejših položajev.

Le pogledite jih, kako so se posedli: Ni je politične skupine, ki bi bila toliko zlorabljana, tolikokrat izdana od svojih „voditeljev“. In ni jih političnih položajev, večjih in sijajnejših od njihovih.

Mi pa smo medtem pod bičem centralizma prepadali in smo gospodarsko uničeni docela. In še so ti ljudje toliko drzni, da zagovarjajo centralizem na vsa usta. „Voditelji“ kmečke stranke zapirajo oči pred dejstvom, da je **centralizem uničil slovenskega kmeta**. Ne vidijo, da je banaško žito uničilo slovensko žitno gospodarstvo, da je živina iz južnih krajev zrušila cene naši odlični živini. Ne čujejo kletve vinogradnikov in viničarjev glede konkurence južnih vin, ne ogorčenja našega hmeljarja na banaški hmelj. Toda kaj bi govorili o tem. Vse to je znano le predobro. Znano pa nam je tudi to, da so za te razmere krivi tisti sloški politiki, ki so centralizem s svojim izdajstvom slovenskih k

risti redili. Tako stojimo po izdajstvu naših „voditeljev“ na usodnem razpotju. Ali gremo v centralistično JNS za Janezom Puceljem in z njim vred v politično in moralno smrt? Ne, nikoli ne. Zato smo se odločili pustiti izdajalce našega programa tam, kjer so doma: v JNS. Tam si naj poiščejo nadaljnje sreče. Mi pa imamo za svojo dolžnost, vztrajati na tistem programu, ki ga je bivša SKS javno zastopala do 6. I. 1929. Boriti se hočemo složno s pristaši bivše HSS za načela, ki sta jih obe bivši stranki sprejeli v svoj program. In kakor smo bili složni tedaj, ko

je vodil hrvatske kmete Štefan Radić, tako hočemo nadaljevati skupno borbo z bivšo HSS, ki jo vodi po mučeniški Radićevo smrti

dr. Vladimir Maček

vse dotlej, da dosežemo svoj namen.

Zveza kmetov in deklet na razpotju

(Dopis iz vrst članov ZKFD)

Na svoji redni seji dne 2. 8. t. l. je glavni odbor Zveze kmetov in deklet sklical občinski zbor za 13. 9. t. l. Ob tej priliki mislimo, da je potrebno ugotoviti sledeče:

Zveza je bila ustanovljena leta 1924, torej v času, ko se je bivša SKS približevala sodelovanju s hrvatsko HSS. Po nastanku Kmetovsko-demokratske koalicije je dosegla Zveza svoj največji razmah. Po 6. I. 1929 pa je takratno vodstvo iz oportunitete dovoljevalo, da so razni jeenesarski politiki ustvarjali v javnosti mišljenje, da je Zveza kmetov in deklet nekaj privesek diktatorske JNS. Za to dobo so značilne javne prireditve pod pokroviteljstvom jeenesarskih politikov, kakor ministra Puelja, raznih poslancev JNS in drugih.

Vse to seveda ni bilo ljubo ogromni večini članstva. Pojavljali so se protesti članov na vseh straneh. Toda vodstvo je našlo vedno kak jalov oportunističen izgovor za svojo krivdo na teh pojavih. Ob zatonu JNS se je sicer posrečilo izriniti iz Zveze razne protektorje iz vrst JNS, vendar pa so se v zadnjem času ti ljudje ponovno pojavili na raznih prireditvah Zveze in posameznih društev. Tako je ponovno nastopal JNS poslanec Mravlje na teh prireditvah kot **delegat Zveze**. Prav tako poslanec JNS Albin Koman.

Mi se zavedamo prav dobro, da je najmanj 90 % članstva odločenih, boriti se za načela, ki jih je zastopala bivša SKS do 6. I. 1929. Vemo pa tudi, da je gotovo vse članstvo sovražno razpoloženo napram centralistični JNS. Zato ne moremo razumeti, da se dovoljuje zgoraj naštetim osebam nastop v okviru in v imenu Zveze. Dobro razumemo, da se poslužujejo skrahirani jeenesarski politiki vseh mogočih poti, da bi prišli v stik z ljudstvom. Vendar pa mislimo, da Zveza ni tisto orodje, ki jim naj v to svrhu služi. Zavedamo se prav dobro, da smo upravičeni v imenu ogromne večine članov, ki so naši somišljeniki, odločno protestirati proti tem pojavom.

Za občinski zbor sam se naj društva dobro pripravijo in naj pošljejo nanj delegate, ki bodo za bodoče take pojave preprečili.

Ne odrekamo sicer dobre volje glavnemu odboru, ki je na zadnji seji sam ugotovil nedisciplinarnost nekaterih članov in pri tem meril na tiste, ki so krivi, da se še vedno vmešavajo v Zvezo razni Puelji in Mravljeti. Zahtevamo pa v tej smeri nekoliko več odločnosti.

Iz notranje politike

Na oni strani Kolpe...

Za Hrvate prihodnje občinske volitve nimajo splošno-političnega pomena. Že ob zadnjih skupščinskih volitvah so dokazali, da so vsi trdno zbrani v bivši HSS. Njihovo stališče je znano, prav tako vsi vemo, komu Hrvati zaupajo.

Tega se moramo zavedati, da razumemo naslednjo izjavo dra Mačka. „Gremo v volitve samo zato, da preprečimo, da ne dobijo uprave občin zopet v roke najslabši in najbolj brezvestni ljudje, kakor je to bilo do sedaj. Gledali bomo torej, da pridejo na čelo občin pošteni in vestni ljudje, toda politično vidne osebe ne bodo kandidirale.“

Na tej strani pa...

Na shodu, ki ga je imel 2. avgusta na Vrhniki, je g. minister Krek takole označil stališče svoje skupine do občinskih volitev: „Pomnite, da pri teh volitvah ne gre samo za gospodarstvo in ne samo za vrhniško občino, ampak gre zato, ali bo dr. Korošec in njegova stranka zmagala ali bo poražena. Imejte pred očmi, da so te volitve velikega političnega pomena za prestiž naše stvari v Belgradu. Pojdite na volitve vsi z geslom: Za Korošca!“

Volilni boj bo svoboden...

G. minister Krek je na Vrhniki tudi izjavil: „Gremo pri občinskih volitvah v boj s popolno svobodo. Naj agitira vsak, kakor hoče, naj prepričuje svoje prijatelje po svoje z zakonitimi sredstvi.“

Kakor slišimo, pripravlja slovenska opozicija v popolnem zupanju na te besede g. ministra za prihodnje tedne več javnih zborovanj.

Povsod svoboda.

„Slovenec“ od 6. t. m. prinaša dopis iz Krškega, ki pričinja takole:

„Danes, ko imamo svobodo ljudskega odločanja, svobodo govora in tiska, se najdejo ljudje itd.“

Vsak razume, da je to vredno ponatisa, in vsak razume, da se vzdržimo tudi vsakega komentarija.

En okraj več in en okraj manj.

Notranje ministrstvo je osnovalo nov okraj s sedežem v Škofji Loki, ukinilo pa je okrajno glavarstvo v Metliki in je Metliko pripojilo črnomeljškemu okraju. Kakor znano je Metlika v Beli Krajini, Škofja Loka pa na Gorenjskem.

Na Hrvatskem.

Hrvatski kmet podpira hrvatskega delavca. — Hrvatsko delavstvo je kakor znano radi posebnih razmer in razvoja na Hrvatskem organizirano v velikem številu v Hrvatski delavski zvezi (Hrvatski radnički savez — HRS) ki najtesneje sodeluje z ostalimi hrvatskimi političnimi in gospodarskimi organizacijami. „Hrvatski dnevnik“ je poln vesti o mezdih sporih, stavkah in naporih za kolektivne pogodbe.

Zanimivo in važno je, da kmetje podpirajo delavce. Tako poročajo, da je prišlo do spora med mlinom „Štediša“, ki je last djakovske škofije in delavstvom. Da

bi bil mlin bolj popustljiv, so vsi kmetje ustavili dovoz žita.

Kerestinski proces. — Poročali smo že, da je sestavljena obtožnica proti kmetom, ki so bili udeleženi pri kerestinskih dogodkih. Proces bo izrednega pomena. Kako važnost mu daje hrvatska politična javnost, se vidi najbolje po tem, da bosta obtožence med drugimi branila tudi dr. Maček in dr. Trumbić.

Vsaka organizacija svojo zastavo. — V zadnjem času vedno pogosteje beremo o proslavah t. i. volilnih organizacij bivše HSS. Že nešteto je sedaj teh organizacij, ki so ob velikih slovesnostih posvetile svoje zastave. Razume se, da gre za narodne zastave.

V Srbiji.

Z naslednjimi besedami je Ljuba Davidović najbolje označil pomen zadnjega Živkovičevega govora: „Živković je obljubljal v izjavi, da je iskren demokrat. Vidite, sedaj je prišel čas, da branimo demokracijo pred demokrati!“

Kako presojo položaj. — Voditelji srbskega dela Združene opozicije Ljuba Davidović, Joca Jovanović in Miša Trifunović so imeli v Belgradu posvetovanje za bližajoče se občinske volitve. Po sestanku je dal Miša Trifunović v imenu vseh izjavo, v kateri je med drugim rekel: „Govorili smo o notranjem političnem položaju. Ko smo premetrili položaj, smo prišli do zaključka, da je zelo težek in resen.“

Maribor za svobodo, kruh in demokracijo!

Delavci, nameščenci, kmetje, obrtniki ter vsi prijatelji svobode, demokracije in enakopravnosti v državi, udeležite se

Javnega političnega shoda,

ki se bo vršil v torek, dne 18. avgusta ob 19. uri zvečer v verandi pivovarne „Union“ v Mariboru.

Dnevni red:

Politični gospodarski položaj ter zahteve delovnega ljudstva.

Referenta: g. Josip Petejan in dr. Vekoslav Kukovec, minister n. r.

Sklicatelji:

Združeni skupini Socialistov in pristašev Slovenske zemlje v Mariboru.

Politika po svetu

Španska državljanska vojna še vedno traja in se bo po splošnem mnenju zavlekla še mesece in mesece. Položaj se od preteklega tedna ni bistveno izpremenil. Iz naspotujočih si vesti pa bi izhajalo, da se je vlada v svojih položajih utrdila in da je dosegla nekaj delnih uspehov. Cilj ostane za vladne čete slej ko prej zavzetje Saragosse, za uporniške pa zavzetje Madrida.

Do izjave velesil, ki jo je predlagala Francija in po kateri bi se vse velesile zavezale, da bodo v španski državljanski vojni popolnoma nevtralne, še ni prišlo. Neoficielno Italija in Nemčija podpirata še nadalje upornike.

Do diktature je prišlo v Grčiji. Dne 4. t. m. je Metaksova vlada nenadoma uvedla obsedno stanje in razpustila parlament. Grška ustava predpisuje, da morajo biti takoj razpisane nove volitve, če je parlament razpuščen. Metaksova vlada tega ni napravila, zato je njen korak tolmačiti kot odpravo ustave in uvedbo diktature. Metaksova vlada se na drug način ni mogla vzdržati in je posegla po tem preizkušenem načinu. Kakor povedo zadnje vesti, bo Metakso tudi v drugih ozirih posnemal tuje vzorce.

Tudi v tem oziru je Metakso posnel tuje vzorce, da je za vzrok svojega nasilnega dejanja vzel komunistično nevarnost, ki je baje grozila Grčiji. Kakor znano pa je komunistična stranka imela samo majhno število poslancev in so bili glavni nasprotniki Metaksasa venezelisti, ki so se borili za pravo demokracijo.

V Bolgariji se živahno pripravljajo na volitve. Sedaj vlada prehodni režim Kiosevanova, ki sicer obljublja svobodne volitve, ki pa da sedaj še ni dal svobode tiska in zborovanja. V teh razmerah se zelo razvija nezakonit tisk. Sedaj je izdal tako nezakonito brošuro tudi univ. profesor Arnaudov. Na brošuri ni označena tiskarna, pisec, prof. Arnaudov, se je pa podpisal. Pač zgled znanstvenika, ki se zaveda svoje dolžnosti do naroda in ki ima dovolj poguma, da jo tudi izvršuje.

Med Veliko Britanijo in Egiptom teko pogajanja. Pravice Egipta, kateremu Velika Britanija v načelu priznava popolno svobodo, so še v mnogih ozirih okrnjene. Da bi se Velika Britanija izognila nevarnosti, ki ji preti, če bi se Egipt zvezal z njenimi konkurenti in izrabil njene težave v kolonijah, je sedaj pripravljena dati večino pravic, ki si jih je do sedaj pridržala. Tako bo Egipt dobil dejansko soupravo Sudana, velike pokrajine na jugu Egipta, kjer so do sedaj Angleži proti dogovorom sami gospodarili. Velika Britanija bo umaknila svoje čete iz egiptovskih vojašnic in bo priznala vrhovnost egiptovskega sodstva. Egipt bo sedaj zopet pristopil k Društvu Narodov.

Abesinski cesar se namerava vrniti v svojo deželo in zopet prevzeti vodstvo odpora proti Italijanom. Pred kratkim je izjavil, da je zbral tudi potrebna sredstva za nadaljnje bojevanje.

Radičev pomen

Ta spis je priobčil dr. Dragotin Lončar v „Velikem koledarju Kmetijske matice za leto 1929.“ Ponatiskujemo ga z nekaterimi izpremembami.

Op. ur.

Stjepan Radić, predsednik „Hrvatske kmečke stranke“ in voditelj vsega kmečkega gibanja v Jugoslaviji, je padel kakor Stambolski v Bolgariji v boju za uresničenje svoje **človečnosti, hrvatske in kmečke misli**.

1. Radić se je boril za vzor **človečnosti**. Ne more biti dvoma, da se polagoma razvijamo od divjaštva do vedno večje duhovnosti, ki naj otrese s človeka, kar mu je pustila prejšnja doba njegovega življenja. Mir med narodi, solidarnost med njimi, plemenito tekmovanje za najvišje dobrine človeštva, priznavanje narodnih posebnosti drug drugemu in pravično presojanje medsebojnih potreb in zahtev — to so vzori, po katerih mora človeštvo hrepeneti in zanje delati. Tudi Radić je bil pacifist, človek, ki je odklanjal nasilje ter delal za poravnavo in zbliznanje med narodi. Svetovna vojna je razpalila strasti vnovič, ker prazno je govoričenje, da vzbujajo vojna plemenita čustva: po vojni vidimo še večje brezčutje, surovost, krutost, sovraštvo, maščevalnost. Vsi, ki jim je pravi napredek človeštva pri srcu, imajo dosti dela, da gasé požar strasti, ki ga je zanetila svetovna vojna. Človekoljubje, človeško ravnanje z vsakomur: s posamezniki in z narodi, to je geslo pacifistov, ki skušajo preprečiti novo človeško klanje, uvidevajoč, da so ljudje in narodi zato tu, da delajo in ustvarjajo, da se izpopolnjujejo in napredujejo, a ne zato, da uničujejo sebe ter tisočletne gospodarske in kulturne dobrine. Ne nazaj v divjaštvo, ampak v pravo človečnost naj vodi daljnji razvoj!

Ako se je Radić pridružil tistim, ki oznanjajo človečnost, mir med nami, je stopil med velike dobrotnike človeštva in zaslužil našo hvalo in priznanje. Vsi tisti, ki jim je mirno, strpno življenje med posamezniki in narodi iz verskega, narodnostnega ali gospodarskega vzroka na poti, niso zadovoljni s pacifističnim gibanjem; zato netižno prepir in sovraštvo med posamezniki in narodi, zato preganjajo tiste, ki odpirajo ljudem in narodom oči ter oznanjajo odrešujoči evangelij: Mir vam bodi!

Ako je Radić širil nauk o človečnosti, o bratovstvu, o miru med narodi, je moral kot sin svoje zemlje obstati v prvi vrsti pri svojih ljudeh, pri svojem narodu, zahtevajoč, da ga sosedi priznajo in mu dadó, kar mu gre: možnost mirnega razvijanja in napredovanja. Radićeva vsečloveška misel je morala torej objeti najprej **hrvatsko** in to je druga velika misel, ki se je zanjo boril in umrl Stjepan Radić.

2. Bila je zabloda južnoslovenskih intelektualcev, ki so hoteli ob nastanku Jugoslavije prezreti ves dosednji razvoj in preskočiti vse realnosti: gospodarske, upravne in duševne, ki so doslej obvladovale Srbe, Hrvate in Slovence. Umev-

no je, da so hoteli Srbi, ki so bili državno in vojaško najbolj močni, ne samo ohraniti svoje pridobitve, ampak jih tudi povečati in pomnožiti; toda neumevno bi se zdelo človeku, kakó je bilo mogoče, da je del Hrvatov in Slovencev svoje hrvatsko in slovenstvo tako rekoč zastoj ponujal, kakor bi se tisočletne gospodarske in duševne pridobitve, ki so neminljiva last naroda, mogle in smele žrtvovati brez ostanka, ako ne bi upošteval, da je dejanski nosilec vsakokratne državne oblike tisti socialni sloj, ki se je znal v danem trenutku polastiti državne oblasti.

Na ogled pošljemo le dve številki. Drugi priložimo položnico.

Vsaj enomesečno naročnino nam mora plačati vsak, ki hoče list redno dobivati.

Nezdravo naraščanje bankarstva in industrijsko-trgovskih podjetij, brezobzirno kopičenje zasebnega imetja, ustanavljanje terorističnih organizacij, ki naj bi vtepale v glavo „integralno jugoslovenstvo“, kakor se je glasil politični termin, a na drugi strani mrcvarjenje slovenskega jezika, pospeševanje malodušnosti do samega sebe, splošno poslabšanje gospodarske in pravne varnosti — to so bili pri nas nasledki te nesrečne politike.

Radić je vstal zoper takšno pojmovanje južnoslovenske države; nasprotno je nastopil za **hrvatsko**, ker ima po prirodi, zgodovini in omiki pravico do enakopravnosti v južnoslovenski skupnosti, ki je ni brez njega. Južnoslovenska bodočnost se ne more zidati brez upoštevanja preteklosti hrvatske, ki ni prišlo — enako slovenstvu — praznih rok v skupno državo. Radić je s tem večjo upravičenostjo poudarjal hrvatsko, ker je imelo svojo tisočletno državo in ker je celó v zvezi z Madjari uživalo del svoje državnosti. Hrvatsko, kakor se je bilo razvilo v preteklosti in prešlo v južnoslovensko skupnost, je bilo politični faktor, s katerim je bilo treba računati, in ne meglen pojem, ki bi mogel izginiti v „integralnem jugoslovenstvu“. Radić je zbral za politični boj, kar je bilo v hrvatskem narodu že dano: njegovo veliko narodno-politično zavednost, a dal je tej državnopravni tradiciji vsebino s tem, da je hrvatsko pojmoval **socialno**, ker ga je naslonil na večino naroda, ki je **kmečki**.

3. Radić je zbudil hrvatskega kmeta, ki pomeni po svoji večini jedro naroda. Ako je Starčević določil **politično hrvatsko**, ker je zahteval v skladu z zgodovinsko tradicijo lastno hrvatsko državo; ako je Strossmayer visoko dvignil **kulturno hrvatsko**, ko mu je ustanovil najvišje znanstveno-umetniške zavode; potem je Radić dal obema novo **socialno** podlago, **ker je za nosilca političnega in kulturnega hrvatskega vzgojil hrvatskega kmeta**. Zanikaval je, da bi bil kmet samó družbeni sloj, ampak je po številnosti in po pomenu naravnost **narod**, ki ima vr-

hovno pravico, da vodi sam svojo usodo. Ker je načelno odklanjal nasilje, zato je bil nasprotnik i meščanske i delavske diktature; zakaj prvi kakor drugi sloj se more pri nas uveljaviti le s silo, ker nima večine v narodu. Prav zato pa, ker je bil proti nasilju, je vprašanje, ali je bilo taktično pravilno, da ni šel v ustavotvorno skupščino; zakaj, ako z nasiljem, revolucionarno ni hotel ali mogel uveljaviti svojih načel, mu je preostajala pri normalnih razmerah samó pot parlamentarnega sodelovanja, ko je bil ob postanku Jugoslavije ostal v manjšini s svojim naziranjem o novi državni uredbi. Tudi njegovo **republikanstvo** je pomenilo, kolikor je bilo izraženo programatično, samó samostojnost pri upravljanju hrvatskih poslov, čeprav bi načelno moglo ineti tudi svoj pravi značaj, a Radiću je šlo ob danih razmerah v prvi vrsti za to, da pribori svojemu hrvatskemu kmetu v okviru skupne države samostojnost, ki jo je neprimerno oblikoval s tem izrazom.

Radić je živel in umrl za te tri velike ideale: **človečnost, hrvat-**

stvo, kmetovstvo. Bil je izredno nadarjen, a tudi izredno dober človek. Pri presojanju oseb in dogodkov je bil dostikrat prenagel in pregoreč, ker je posegal preko sedanjosti brez prehodov v daljno bodočnost. Po bistvu Slovan, je bil mehak in širokopotezen, a pri tem pošten. Bil je Hrvat, ki je poznal nas in naše prilike po lastni izkušnosti. Priznaval nam je, da smo narod, ki ima v zvezi z drugimi južnoslovenskimi narodi pravico do enakopravnega skupnega življenja. Bilo nam je naravnost v tolažbo, ako je poudarjal, da ne more odločevati o mednarodnem življenju ljudstev gola številčnost, ampak duh, omika. Po vsem svojem življenju, polnem preganjanja in zatajevanja, po svojem zunanem nastopanju je imel Stjepan Radić nekaj apostolsko-preroškega na sebi, kar mu je dajalo poseben čar in žar, ki ni mogel ostati brez vtiska in vpliva na okolico. Radić je osebno postal žrtev, toda njegova **vsečloveška, hrvatska in kmečka misel** bo živela dalje do končne zmage.

Potrebna beseda

Ker marsikdo še ne razume, v čem je naše kmečko-delavsko gibanje in nas tudi naši nasprotniki z obeh taborov gledajo napačno, mislim da je potrebno, ako povem nekaj odkritih in jasnih besed, tem bolj, ker so potrebne vsem našim delavcem na kmetih, da lahko ljudstvu pojasne bistvo našega gibanja.

1. Kako je nastalo gibanje?

Kakor vsa gibanja, ki so ljudska, narodna in ne ustvarjena od zgoraj, je nastalo tudi naše kmečko-delavsko gibanje iz potrebe časa, iz potrebe ljudstva.

Ko so z uvedbo januarskega režima bile prepovedane vse stranke in je bil ustvarjen 7 letni protiljudski režim meščanske desnice in političnih glumačev, je bilo popolnoma jasno in umevno, da se v ljudskih množicah dvigne zoper tak sistem in vzklije iz tega novo gibanje. To je bilo tem bolj ljudska potreba, ker se je velik del „voditeljev in prerokov“ kakor na srbski, tako na hrvatski in posebej na slovenski strani uslužil protiljudskemu režimu. Na Slovenskem pa je ta potreba ljudstva postala še izrazitejša, ko se del „Slov. ljudske stranke“ ob 5. majskih volitvah ni hotel postaviti na stran splošnega gibanja ljudskih množic in je šel bodisi v abstinenco, bodisi se celo vpregel nesrečni Jevtičevi vladavini.

In te množice, ki so vkljub neznanstvenemu nasilstvu dale v Sloveniji uradno 23.000, dejansko pa okoli 40.000 glasov za listo dr. Mačka kot predstavnika odpora zatiranih narodov za doseg svobode in osnovnih človeških pravic: te množice so postale steber in jedro, okoli katerega so se začele zbirati naši slovenski opozi-

cionalci. Ne tako, kakor svoje dni okoli „samostojnežev“, ne tako, kakor okoli gibanja Radičevcev ali socialnih demokratov: ne, vsak čas prinaša druga ter iz njih se pojavljajoča spoznanja in stališča.

2. Naše razmerje do kapitalizma in marksizma.

Lepo je reči, da smo proti razrednemu, oziroma stanovskemu boju. V resnici smo tudi zoper tak boj; toda dejansko je to danes, v današnji ureditvi meščanskih držav nemogoče. Potreba časa je ustvarila druge pogoje. Danes gre v narodnem in socialnem, oziroma gospodarskem vprašanju za dva tabora: eden izkoriščevalcev, drugi pa izkoriščanih.

Vsi sloji prebivalstva so prišli do spoznanja, da sedanji zgodovinski trenutek zahteva od nas Slovencev, da se strnemo v eno vrsto za zmagavo narodnih, gospodarskih kulturnih in socialnih pravic. Toda samo dejstvo, da so se pri nas, četudi v dveh oblikah, zedinili vsi trije prvi stanovi, plemstvo (tuje), duhovščina in meščanstvo, silí četrti in peti stan, delavstvo in kmete do trdni naravni logiki, da se tudi strneta v eno vrsto za doseg in zaščito svojih pravic.

Mi smo brezpartijski nasprotniki izkoriščevalca delovnega ljudstva: kmeta, razumnika ali delavca, to je kapitalizma; pri tem odklanjamo tisti marksizem, ki in ako bi z nasiljem hotel predstavljati izključno industrijsko delavstvo, torej en del prebivalstva, **medtem ko mora kmečko-delavsko gibanje predstavljati vse delovno ljudstvo, 90% vsega naroda, dejansko narod**.

To je naše kmečko-delavsko gibanje. V njem ni prostora za gospodo, tu ni mesta za špekulante in preroke, ampak samo za zavedne borce za narodne pravice in za spremembo in zboljšanje sedanjega družbenega reda. V tem je namen našega gibanja!

Naroči

„Slovensko zemljo“!

3. Zakaj pa smo se izjavili v sedanjem položju za Kmečko - demokratsko koalicijo pod vodstvom dr. Mačka?

„Kmečko-demokratska koalicijska“ je nastala leta 1927. kot odpor prečanskih krajev, torej vsega ozemlja razen Srbije, torej odpor Hrvatov, Slovencev in prečanskih Srbov zoper nadvlado in izkoriščanje ljudstva na Belgradu. Bile so tu združene različne prečanske stranke, med njimi tudi dve slovenski. Po 6. januarju so se razmere kakor splošno v državi, tako tudi v „Kmečko - demokratski koalicijski“ spremenile popolnoma in

danes predstavlja K. D. K. ves hrvaški narod, veliko večino prečanskih Srbov in tudi mi Slovenci smo porabili to veliko politično kombinacijo, da smo v njej samostojna skupina in da takó izpopolnimo to **prečansko bojno vrsto**. Ne zoner narod v Srbiji! To nikakor, saj tudi ta trpi in je izkoriščana, ampak zoper nadvlado „čaršije“ in da omogočimo skupen nastop za dosego preureditve države, za dosego narodnih, gospodarskih in socialnih pravic.

Temu namenu velja naše slovensko kmečko-delavsko gibanje.

Stane Lubienski.

Gospodarski vestnik

O mestnih davščinah

Hrvatska »Gospodarska Sloga« piše v svoji 16. številki:

»Sejmske in tržne pristojbine in mitnina so najbolj krivična doklada, ki jih mora kmet plačati. Kadar pripelje kmet živino na sejem, je prisiljen plačati sejmsko pristojbino pa naj potem živinče proda ali ne. Tako se lahko zgodi, da dobi za tele (če ga ne more takoj prodati in ga večkrat na sejem pripelje) manj kot je potrošil za mitnino in pristojbino.

Naravno je, da je kmet najtežje prenašal krivičnost sejmskih pristojbin. Zato je bilo prvo gibanje ljudstva, organiziranega v Gospodarski »Slogi«, gibanje za znižanje sejmskih pristojbin.

Uspehi, katere smo dosegli s tem našim gibanjem, so prisilili predstavništva posameznih mest, da so se obrnila na Zvezo mest za svet, kaj naj naredi v primeru, če se to gibanje razširi tudi na njihova mesta. V zvezi s tem je pozvala Zveza mest Gospodarsko »Slogo«, da predlaga kot pooblaščenec kmetstva zahteve, ki se tičejo sejmskih in tržnih pristojbin.

Naši zastopniki so stavili te zahteve:

1.) **Sejmske pristojbine je treba znižati; ostanejo naj samo v tisti višini, ki je potrebna, da so pokriti stroški vzdrževanja sejmov in sejmišč.**

2.) **Sejmska pristojbina naj se ne pobira od vsakega, ki prižene živino na sejem, temveč samo od prodane živine. Te pristojbine naj plačajo ob predaji potnega lista.**

3.) **Tržne pristojbine (tržnine, mitnine), ki jih pobira mesto naj plačajo le trgovci in prekupeci, ki se obrtno bavijo s prodajo in preprodajo kmečkih pridelkov, a ne kmet, ki prodaja le lastne pridelke.**

4.) **Treba je odpraviti občinsko trošarino na vino.**

Zastopniki Zveze mest so vzeli te zahteve na znanje, ter so izjavili, da jih bodo proučili in sklepali o njih.

K temu pripominjamo: Davčna politika naših mestnih občin je še polna srednjeveškega duha. Kakor je vitez ropar zahteval davke in pristojbine od vsakogar, kdor je hotel mimo njegovega gradu, so tudi mesta po tem zgle-

litika mest, ki je skrajno krivična delovnim stanovom, tako dolgo vzdržati, da danes večina mestnih očetov niti ne pomisli, da bi jo bilo treba postaviti na čisto druge temelje. Če mesto vzdržuje nekatere naprave, od katerih ima kmet nekaj koristi, med te spada tudi sejmišče, je prav, če zahteva, naj tudi kmet zanje nekaj prispeva. Če pa mesto pobira od kmeta take tržnine, užitnine in uvoznine da z njimi vzdržuje naprave, ki koristijo samo meščanom, je to skrajno krivično — nesocialno in ima kmet popolnoma prav, če se takim dajatvam čim dalje bolj upira in ne misli odnehati, dokler ne doseže svoje pravice.

Enako se mora sedanji davčni politiki upreti tudi delavec.

Če pogledamo načrt katerega-koli večjega mesta pri nas, vidimo veliko lepih in širokih cest v vilskih četrtih, kjer stanuje nekaj sto ljudi, ki kaj premorejo. Te ceste s kanalizacijo, s tlakom, razsvetlavo itd. seveda niso poceni. Če pa pogledamo, kdo prispeva v mestu za ceste, kanalizacijo, razsvetlavo itd., bomo kmalu spoznali, da plačujejo stanovalci večnadstropne delavske karsarne za svoj del ceste desetkrat več, kakor pa posestnik vile v vilski četrti. Ali ne bi bilo potem pravično, da postavi delovno ljudstvo zahtevo: Vse dajatve mestu naj bodo v pravičnem razmerju s tistim delom ceste, ki odpade na posamezno stanovanje.

Novi ukrepi za naše hmeljarstvo

„Slovenec“ z dne 26. julija 1936., poroča, da je ban dravske banovine na osnovi člena 14. pravilnika o kontroli hmelja, namenjenega za izvoz, z dne 10. julija 1932, imenoval na predlog hmeljarskih organizacij in trgovske zbornice za dobo 4 let šestnajstčlansko hmeljsko komisijo za dravsko banovino.

Komisijo sestavljajo naslednji iz vrst strokovnjakov: g. Janko Dolinar, hmeljarski nadzornik v Celju; iz vrst trgovcev (pravilneje komisijonarjev izvoznikov): gg. Vovk Josip, Žalec, Cukala Maks, Sv. Jur. ob Tab., Tiršek Josip, Polzela, Aubrecht Josip, Žalec, Oset Stanko Sv. Peter, Ulaga Anton Celje; iz vrst producentov pa: Kuder Ljudevit, Griže, Marinc Jeronim, Braslovče, Jelovšek Stanko, Petrovče, inž. Ježovnik Ivan, Arjavas, Steblovnik Martin, Smartno ob P., Kralj Blaž, Št. Ilj pri Velenju, Langeršek Josip iz Marenberga, Schober Fric iz Mute in Goršek Andrej iz Drešnje vasi.

„Slovenec“ razlaga, da je to nekaj vrhovni svet sloven. hmeljarstva, ki bo obravnaval vse težnje našega hmeljarja, hmeljske organizacije in hmeljske trgovine ter dajal pobudo, nasvete in mnenja oblastem v zadevah hmeljarstva.

„Slovenec“ poroča dalje, da bo naloga te hmeljske komisije, da predlaga banu v imenovanje komisije za znakovanje hmelja ter poverjenike v občinah in sploh vse ukrepe za izvrševanje gori omenjenega pravilnika. Važna naloga komisije bo tudi, dajati mnenja o vseh vprašanih pridelovanjih in trgovine s hmeljem. Tudi znakovanje hmelja naj bi se uredilo. Mogoče da bo to tudi drugje, ne samo v hmeljarni, reg. zadr. v Žalcu.

Kdor prečita to, se bo nehote vprašal, kake koristi bode imel naš hmeljar

od tega, hmeljar, ki gara od jutra do večera, da v potu svojega obraza pridelava naš savinjski Golding?

Kakor se iz tega razvidi, bo ta vrhovni svet savinjskih hmeljarjev šele „studiral“ in poizkušal najti, kaj manjka našemu hmeljarju, čeprav so naši hmeljarji z naštetimi dopisi, predlogi in resolucijami povedali, kako naj se uredi hmeljsko vprašanje in zaščitijo slovenski hmeljarji pred izmožgavanjem po brezvestni hmeljski domači in inozemski trgovini. Z veseljem bi pozdravili imenovanje te komisije, ako bi imela nalogo, da nekako regulira in dnevno določa, na podlagi inozemskih poročil in cen, za naš Golding svetovnim cenam primerno dnevno ceno, izpod katere bi ne smel nobeden trgovec hmelja kupovati. Hmeljski nadzornik naj bi pa pazil, da se ne kupuje pod minimalno ceno.

Te dnevne minimalne cene za I., II., III., in IV. vrsto naj bi se sporočale vsem hmeljarjem, da bi se mogli po njih ravnanjati.

Kdor bi pa kupoval izpod teh dnevno določenih cen, naj bi se eksemplarično kaznoval. Idealna rešitev to ni. Preprečilo bi se pa licitiranje cen navzdol. Hmeljarju je bil pod raznimi pretvezami izvabljen hmelj za 15 Din kg, ki pa se je plačeval po 25 Din kg.

Tozadeven predlog (t. j. minimalna dnevna cena itd.) so stavili lansko leto producenti trgovcem na nekem sestanku trgovcev in producentov v Žalcu, ki ga je sklical bivši tržni nadzornik g. Wernig. Naši domači hmeljski trgovci, komisijonarji-izvozniki pa so ga odklonili. Red v hmeljski trgovini in res dobra prodaja po primernih cenah bi se pa mogla doseči samo s pomočjo skupne prodajne zadruge, s pomočjo katere naj bi vsak hmeljar prodal svoj hmelj. Ku-

pec bi na ta način ne imel več opravka s posameznim hmeljarjem, ampak s celoto. Na ta način bi si stala nasproti **trust hmeljarjev in trust trgovcev s hmeljem**, oba približno enako močna, eden v blagu, drugi v denarju. Ker bi se pri prodaji in nakupu pogajal vedno enak z enakim, bi odpadlo vsako izkoriščanje našega hmeljarja po brezvestnih **kupcih in prekupecih**. Radi njih je slovensko hmeljarstvo izgubilo okoli 100.000.000 dinarjev.

Do sedaj se je sloven. hmeljar zanašal na različne poslance, resolucije. Pomagalo se je pa samo hmeljskim trgovcem in prekupecem, posebno pa inozemskim.

Danes pa učijo hmeljarja posebno veliki uspehi hrvaških kmetov, organiziranih v „Gospodarski Slogi“ ter slovenskih kmetov organiziranih v „Slogi“, da je edina rešitev zanj v samopomoči.

Hmeljarji, organizirajte se v „Slogi“, osnujte v njenem okrilju prodajno zadruge!

Le v „Slogi“ je moč!

Op. ur. Osnutek hmeljarske zadruge izide v prihodnji številki.

Naša žetev

(Dopis z Murskega polja).

Povsod beremo le o dobri žetvi, ki jo imajo tam nekje v Bački, Banatu in še drugod mogoče. Piše se toliko o presežku, ki ga bo treba izvoziti. Določili so že celo cene letošnji pšenici. Pri nas na Murskem polju in v Prekmurju so pa druge skrbi.

Hočem govoriti o tukajšnji žetvi, ki je ves naš up, vsa naša nada. Da, upali smo, pa upi so nam splavali po vodi. Upamo lahko spet na drugo leto, morda s istim uspehom, mogoče bo pa le boljše.

Opravljen je žetev, mlati se vsepovsod! Ni je vasi, v kateri ne slišite mlatilnega stroja. Navadno nam je to bil praznik — letos pa ni veselega obraza, ker namlati se slabo. Tu pri nas pravijo, da »slabo davle«. Pokazal vam bom naš položaj. Govore naj številke, te so še najbolj objektivne.

Naše, sicer bogato polje, je zelo gosto naseljeno. Lahko se reče, da na eno družino odpadejo povprečno samo 2 do 3 hektarji zemlje. Eden, dva, mogoče celo trije v vasi imajo več. Pa ta višek ne spremeni te male krpice zemlje, na kateri živi najmanj 80% nas t. j. tistih, o katerih pišem. To malo zemlje nas mora rediti — pa še te zasejemo lahko le polovico, ona druga nam je pa potrebna za krompir, zelenjavo, travnike...

Slaba je letošnja žetev, 500, kvečjemu 600 kg na hektar. Toliko smo pridelali pšenice. Rži pa ni dosti več kot za seme. Težke skrbi nas tarejo — kaj bo z nami? Ker račun je zelo enostaven:

Vsaka kmečka hiša, računano s prevžitkarji in z otroki, šteje tu pri nas gotovo 6 do 8 članov. Da, svoje dni nas ni bilo toliko doma. Marsikdo je iskal in tudi našel zaslužek drugod. Danes pa ne preostaja nič drugega, kot da delimo plod zemlje z vsemi, ki so naše krvi in ki spadajo k nam. Kajne, na ta način se lahko ponašamo z majhnim številom brezposelnih? Recimo, da nas je šest

pri hiši, posetve pa je 1½ ha. Plod našega letošnjega celoletnega truda je okroglo 900 kg pšenice! Od tega moramo odračunati takoj 5% za mlatenje, to se pravi takoj 45 kg. Letošnja kvaliteta pšenice pa je pri nas zelo slaba. Zato z gotovostjo lahko odračunamo še 5% za plevel. To bi bilo spet 45 kg. Ker pa moramo tudi sejati, če hočemo žeti, odračunamo še za posevek iste ploskve zemlje 250 kg. Odpade torej vsega 340 kg. Ostanek, to je naš kruh — kruh za vse leto. Pa razmere nas silijo, da kaj prodamo! Plačevanje dolgov — kako naj mislimo še na to? Tudi brez teh bi nam bilo življenje bedno in propast pred očmi. Kje so pa še davki?

Kruha nam je treba za celo leto, za šest družinskih članov! Vsi morajo biti siti s 560 kg zrnja!

Veste, kaj se to pravi? Razdeljeno na dan in osebo je to 40 dkg zrnja. To je treba še zmleti, kar da odpadke, in spet je treba plačati. Če je pa potreba neobhodna in moramo prodati, je pa izkupiček za naš letošnji trud — 560 kg po 1.20 Din — 672 Din. Gotovo, to ni vse, ker to je pridelek le polovice naše zemlje. Nikar pa ne mislite, da druga polovica nosi več.

Vidite, koliko je vredno delo naše kmečke družine tu pri nas na Murškem polju in v Prekmurju! Groza nas pa obhaja že sedaj, ko mislimo na tiste dolge zimske noči polne razmišljanja in skrbi.

Daneš sem vam pokazal le sličico naše žetve. Mnogo je pa še sličnega, o tem Vam pa povem kdaj drugič.

...vee, Ljutomer.

Delavski vestnik

Težaven položaj uslužbencev pri cestni železnici v Ljubljani

Cestna železnica v Ljubljani preživlja težke čase. Splošna gospodarska kriza, ki je zajela vse panoge našega gospodarstva, je občutno prizadela tudi obratovanje pri cestni železnici. Že nekaj let družba ne zmaguje več denarnih obveznosti, katere je prevzela ob času gradnje novih prog.

Toda žal, da skuša kakor vsako podjetje tudi Maloželezniška družba vreči glavno breme težkoč na rame uslužbencev. Uslužbenci so v zadnjih letih doprinesli ogromne žrtve za sanacijo podjetja. Vsaka sprememba, vsaka nova naredba, ki jo izda uprava, poslabša položaj uslužbencev. Pred leti so bile nočne vožnje plačane kot nadurno delo. To se je uslužbencem pri plači precej poznalo. Sedaj tega ni več in se še uvaja posebna jutranja vožnja ob nedeljah in praznikih, za kar pa uslužbenci ne dobe nobene nagrade. Vedno se vrše redukcije plač. Ena najtežjih redukcij, ki se je izvedla, je bila pred tremi leti, ko so okrog sedemdesetim starejšim uslužbencem reducirali plačo po 5, 10 in 15 odstotkov.

Že od leta 1931. je bilo pri družbi okrog 100 uslužbencev, za katere vsa zadnja leta niso pomagale mnogoštevilne prošnje in intervencije, pismene in ustne, da bi jih namestili po pragmatiki in jim dodelili prejeme, kakor jim pripadajo po njihovi službeni dobi. Po nastopu novega upravnega sveta se je to

vprašanje pomaknilo z mrtve točke. Izdelali so novo pragmatiko, za katero so uslužbencem spočetka obljubljali, da bo mnogo boljša, kakor je bila stara. To je v mnogih ozirih tudi resnica. Mnogo postavk je mnogo boljših, kakor so bile v stari. To velja posebno za vprašanje stalnosti. Toda prvemu veselju je sledilo veliko razočaranje, ko so uslužbenci zvedeli, da je uprava še potem, ko je bila pragmatika sprejeta, enostransko spremenila neke točke, o katerih ni bilo govora ves čas, ko so se vršila pogajanja. Spremembe so v veliko škodo starejšim uslužbencem. Radi tega je nastal sedaj spor med uslužbenci in upravo.

Osnovna plača mlajših uslužbencev je namreč ostala na isti stopnji, kakor je bila. Vprašanje družinskih doklad za oženjene uslužbence so pa rešili kaj enostavno. Starejšim so jih znižali in oni pribitek dali mlajšim, tako, da so starejši zopet občutno prizadeti.

Na vse pritožbe pa uprava odgovarja, da ne more dati ničesar, ker ni denarja. In kljub pomanjkanju denarja se sliši zadnje čase, da se dobijo še bogate bilančne nagrade in da je uradnica stara triintrideset let s štirimi leti službe upokojena s pokojnino 1041.50 Din.

A denarja ni, denarja od nikoder ni?

To je eno poglavje iz našega življenja. Prihodnjic pa kaj več. **Uslužbenec.**

Jeseniški stavbinci v stavki

Dne 10. t. m. smo stopili stavbinci Jesenic in okolice v stavko.

Stavbinci že več časa zahtevamo, da podjetniki priznajo ljubljanski sporazum tudi za Jesenice in da se obenem uvrstijo Jesenice z okolico v kategorijo mesta. Druge zahteve so: priznanje delavske strokovne organizacije in njenih zastopnikov, 50% doplačilo za nadurno delo in da se preneha z stalno odpovedjo v naprej.

Višek nesocialnosti naših podjetnikov je, da se moramo posluževati te skrajne meje v svoji strokovni borbi, da si priborimo teh par drobtinic. Dovolj smo potrpežljivi in prosili, toda naleteli smo vedno le na gluha ušesa, čeravno bi morale biti te zahteve že po zakonu izpolnjene. Ko ni šlo drugače, smo se morali odločiti za tak korak in sedaj smo pripravljeno izdržati do kraja. Solidarnost

Vsem tovarišem in tovarišicam!

Vsem tovarišem in tovarišicam! Smo tik pred praznovanjem tridesetletnice obstoja naše podružnice SMRJ na Jesenicah, ki bo dne 15. in 16. avgusta. Še par dni in prihiteli boste z vseh strani, da skupno z nami praznujete spominski dan naše dolgoletne borbe.

Trideset let organizirane strokovne borbe je za nami. Koliko majhnih in velikih bojev skrivajo v sebi vsa ta leta, koliko samopremagovanja in žrtev, da smo prišli samó do delnega spoznanja, da smo le združeni močni in da razdvojeni ne pomenimo nič!

Danes po tridesetih letih velikega požrtvovalnega dela naših najboljših, stojimo morda na najtežjem razdobju svojega razvoja. Od naše skupnosti, od delavske zavesti ne samo jeseniških kovinarjev, ampak delavstva vse Slovenije je odvisno, ali bo pomenilo to razdobje za nas nazadovanje in propadanje ali nov polet v boljše bodočnost.

Velik dan je to. Mejniki v zgodovini jeseniškega kovinarja in tudi ostalega delavstva širom Slovenije. Zato vam kličemo: tovariši, če le morete, pridite!

Jeseniški kovinar ne sme imeti občutka, da je v teh težkih dneh prepuščen samemu sebi. Videti mora, da ima somišljenike in sobojavnike širom vse Slovenije in še dalje, ne glede na meje. Naš boj je vaš boj! Naš praznik je vaš praznik! Zato naj bo ta naš skupni praznik res izraz našega skupnega hotelja, naše solidarnosti in enotnosti.

Mnogi ste že odgovorili na naš klic. Prihiteli bodete iz Kranja, Ljubljane, Trbovelj, Celja, Maribora in še iz nešteti drugih krajev, da se postavite ob našo stran, da manifestiramo svojo skupnost. Bodite vsi pozdravljeni! Družnost!

Jeseniški kovinarji.

je popolna in stavkokazov do sedaj ni med nami.

Tovariši! Trpeli smo dovolj, prosili smo in čakali, toda zaman. Radi tega smo bili prisiljeni stopiti v stavko, katero hočemo sedaj izvojevati z uspehom. Ne zahtevamo nekaj nemogočega, mi zahtevamo le to, kar nam že po zakonu pripada in kar so si naši sotrpini pri drugih podjetjih že priborili. Radi tega smo čvrsto prepričani, da nas bo podprla tudi oblast in vsa poštena javnost. Solidarno smo stopili v stavko in v solidarnosti bomo gotovo tudi zmagali.

Ne nasedajte morebitnim izzivam in lažem. Vodijo nas predstavniki, katere smo šele pred kratkim izvolili. Tem zaupajmo in podprimo jih, da bodo lahko delali v korist naše skupne zmage. Na stran z vsakim malodušjem, gre za naš kruh!

Tovariši! Vedite, da v tej težki borbi nismo sami. S simpatijami nas spremljajo naši sotrpini širom Slovenije, posebno pa naši kovinarji, kakor tudi ostala javnost.

Stavbinci! V solidarnosti in skupnosti je naša zmagala!

Stavbinci.

Predpisi za občinske volitve

(Nadaljevanje.)

Zadnjič smo obrazložili, kako mora biti sestavljena kandidatna lista. Tako sestavljena lista je treba napraviti v dveh izvodih. Na oba izvoda se morajo podpisati predlagatelji. Tema izvodoma pa je treba priložiti še toliko prepisov kandidatne liste, kolikor je volišč. Na prepisih ni treba navesti imen predlagateljev; treba pa je navesti volišče in imeni predstavnika kandidatne liste in njegovega namestnika za to volišče, če ju lista ima. Zakon namreč ne zahteva, da bi kandidatna lista morala imeti na volišču predstavnike. Bolje pa je, če jih ima. Na ta način je zagotovljeno vsaj neko nadzorstvo.

Pristanek na kandidaturo.

Dvema izvornima kandidatnima listama je torej treba priložiti za vsako volišče še po en izvod kandidatne liste brez podpisov predlagateljev. To pa še ni dovolj. Treba je priložiti še pismeni pristanek nosilca lista in pismeni pristanek vsakega kandidata za odbornika in namestnika.

Pristanek se mora glasiti tako:

Občina

Srez

Izjava.

Podpisani izjavljam, da pristanem na kandidaturo za mesto ob-

činskega odbornika (namestnika) pri volitvah občinskega odbora občine na dan 1936.

Podpis kandidata.

V, dne 1936.

Tudi za te izjave dobite, prav tako kakor za kandidatne liste, posebne tiskane obrazce. Treba je predvsem paziti, da rodbinsko in rojstno ime in poklic podpisanega kandidata in namestnika natančno odgovarjajo rodbinskemu in rojstnemu imenu in poklicu, kakor so navedeni na kandidatni listi oziroma v volilnem imeniku. Kandidat se torej ne sme sedaj imenovati Janez in potem Ivan, ne sme biti sedaj kmet in potem posestnik, ne sme sedaj stanovati na številki 28 in potem na številki 63. Zgodilo se je, da je kandidatna lista radi takih razlik bila zavrnjena.

Kdaj je treba izročiti kandidatno listo in komu?

Tako sestavljeno kandidatno listo, ki so ji priložene ves priloge, morata predložiti dva izmed predlagateljev okrajnemu sodišču najkasneje osem dni pred dnevom volitev. Sodišče sestavi s prinašalcema zapisnik in jima izda potrdilo, da je prejelo kandidatno listo. Sodišče lahko tudi takoj listo

pregleda in odloči, ali jo potrdi ali zavrne. Na vsak način pa mora sodišče tako odločbo izdati najkasneje v 48 urah po prejemu liste.

To je prvi in tudi najbolj priporočljiv način izročanja liste. Imamo pa še dva druga načina. Dva izmed predlagateljev moreta izročiti kandidatno listo tudi županu (predsedniku občine). Ta z njima sestavi zapisnik in jima da potrdilo. Najkasneje v 24 urah mora župan poslati listo okrajnemu sodišču v potrditev.

Po tretjem načinu pa moreta predlagatelja poslati listo pristojnemu sodišču kar po pošti. Treba je poslati priporočeno in s povratnim receptom. Dan, ko je kandidatna lista dana na pošto, velja kot dan izročitve sodišču.

Če sodišče listo zavrne ...

Če sodišče listo zavrne, se ni mogoče pritožiti. V tem primeru preostaja samo to, da se napravi nova lista, če je seveda še čas, t. j. če manjka vsaj še osem dni do volitev. V tem primeru je treba dobro paziti, da se popravijo vse napake, na katere se sklicuje sodišče v svoji odločbi. Zato je pametno vložiti kandidatno listo najkasneje 12—14 dni pred volitvami. Ne čakajte na zadnji dan!

Če pa jo potrdi ...

Kakor hitro pa je sodišče listo potrdilo, pa je ni mogoče več menjati ali popravljati. Samo če eden kandidatov umre ali kako drugače postane nesposoben za kandidiranje, je mogoče do tretjega dne pred volitvami postaviti novega. Tudi tako izpolnjeno listo je treba dati potrditi sodišču. Mora jo podpisati vsaj polovica prvotnih predlagateljev.

Občinska uprava.

Pri sestavljanju kandidatne liste se je treba ozirati tudi na predpise, ki veljajo za občinsko upravo.

Po zakonu o občinah sestavlja občinsko upravo predsednik občine in dva do pet odbornikov. Člane občinske uprave pa volijo naravnost volilci in jih ne izbirajo šele odborniki med sabo. Nosilec tiste liste, ki dobi največ glasov, je namreč s tem že izvoljen za predsednika občine. Drugi, tretji, in po potrebi četrti, peti in šesti kandidat z njegove liste so pa izvoljeni za člane občinske uprave. Na svoji prvi seji odloči občinski odbor, ali bo občinska uprava imela poleg predsednika dva ali več (največ pet) članov. Namestnik predsednika občine postane drugi kandidat na listi. Zadržane člana uprave nadomestuje naslednji odbornik z iste liste.

To je treba imeti pred očmi pri sestavljanju kandidatne liste. Treba je dobro premisliti, koga postavite na prvih osem, deset mest, ker postanejo člani uprave kandidati sami po sebi po vrstnem redu liste.

V zakonu je izrecno navedeno, kdo ne more biti kandidiran na prvih šest mest in kdo ne more biti član uprave.

Na prvih šest mest ne morejo kandidirati osebe, 1. ki ne govorijo in ne pišejo državnega (pri nas

torej slovenskega) jezika, 2. ki so v aktivni državni ali samoupravni službi, 3. ki so duhovniki.

Razen tega pa ne morejo biti člani občinske uprave osebe, ki so z izvoljenim predsednikom uprave v sorodstvu do četrtega ali v svaštvu do drugega kolena.

V celoti določa § 28 občinskega zakona, da ne morejo biti odborniki aktivni občinski uslužbenci, uradniki tistih oblastev, ki neposredno nadzirajo občino (torej uradniki okrajnega glavarstva), ti-

Dr. Ivo Štampihar:

K pripravam za občinske volitve

Računati moramo z verjetnostjo, da se bodo napovedane splošne občinske volitve izvršile po zakonu o občinah z dne 14. marca 1933. Določbe tega zakona, ki se tičejo volitev, so dobro znane. Ali se bodo odločilni krogi še premislili in omogočili tajno in proporcionalno glasovanje ali pa občinske volitve sploh odložili, prepustimo ugibanjem. Ugibanja nas ne smejo zavesti, da bi držali roke navzkriž. Ko presojamo, kako se bomo udeležili volitev mi, pripadniki slovenske Kmečko-delavske vzajemnosti, si moramo predočiti položaj tak, kakršen je. Svoje sklepe moramo uravnati po večji verjetnosti, kolikor ne razpolagamo že z gotovostmi.

Z eno gotovostjo že razpolagamo. Ta gotovost je: da bo JNS prisiljena povsod v državi nastopiti sama, kjerkoli se bo sploh prikazala. **Nobena skupina razen JNS — Ljotiča ne štejejo! — se noče vezati z JNS** niti v golem glasovalnem sporazumu, t. j. samo za trenutek volitev. Vsaka skupina ve, da je zveza z JNS poročstvo za poraz. Slovensko ljudstvo noče imeti več nobenega opravka z JNS.

Samo neko navidezno izjemo lahko vidimo. Že pri doslednejših nadomestnih volitvah se pojavljajo osebe, ki smo jih videli leta 1933, če ne na čelu krajevnih organizacij JNS, pa vsaj blizu vrha. Te osebe se pojavljajo sedaj celo na čelu seznamov, ki dandanes zmagujejo. To so ljudje, krajevni mogotci, ki so spremenili samo firmo svojega javnega nastopanja, ki pa se držijo vsikdar trenutne moči in ki jih tudi vsakršna trenutna meščanska moč rada vidi v svojih vrstah. Odpusti jim vse grehe, ki so jih na njenih lastnih ljudeh zagrešili pod prejšnjo zastavo, čeprav so v svojem srcu in po svojem značaju ostali ješenarji. Imajo denar in ta denar je urejevalec javnega glasovanja posebnost v krajevnih razmerah. Zato morajo slovenski volilci dobro premisliti, preden se zanesejo, da so liste, za katere bodo glasovali, res čiste, brez slehernega vpliva JNS; preden se zanesejo, da je skupina, za katero bodo glasovali, res držala besedo, ko je razglasila, da z JNS pod nobenim pogojem ne gre v volitve.

Druga gotovost je, da ob dosežanju volilnem zakonu strankarsko omejeni samostojni nastopi, kakor smo jih poznali v preteklosti, **nimajo smisla**. Da nimajo smisla niti tam, kjer sme dotična strankarska skupina sama zase

sti, ki so z občino v tekoči pravdi, občinski dobavitelji, podjetniki občinskih del in zaupniki obč. imovine, tisti, ki imajo položiti občini še račune, tisti, ki ob zadnjih volitvah niso hoteli sprejeti odborniškega mesta in končno tisti, ki uživajo stalno vzdrževanje ali podporo iz občinskih ali drugih javnih sredstev razen državnih.

Na vse te določbe je treba pri sestavi liste paziti.

(Konec prihodnjič.)

računati z relativno večino. To je nasledek predpisa v zakonu, po katerem dobi dvetretjinsko večino občinskih odbornikov tista lista, ki je zase dosegla samo en glas več, kakor katerikoli druga tekmujoča lista. In če je taka lista dosegla s tem enim glasom več hkratu tudi nadpolovično večino oddanih glasov, — torej **povsod**, kjer bosta nastopila **samo dva seznama!** — bo deležna tudi še **večine preostale** tretjine mandatov. Če opozicionalne skupine nastopajo samostojno, se glasovi razkrope, mandati pa gredo v izgubo. Zakon nam vsiljuje vezanje, vezati se pa smemo samo s slovensko ali vsaj iskreno demokratično mislečim predstavniki in zaupniki kmeta, delavca in ostalih delovnih ljudi. Če pa je tako, moramo biti

tudi poštene in se vezati tudi tam, kjer bi že sami lahko računali z zmago. Če bi tako ne ravnali, bi mogli tudi škodovati v drugi občini tistim, ki so nam bližji, ki pa v tisti občini nimajo sami upanja na primerno zastopstvo v občinski samoupravi. **Koristi celote slovenskega delovnega ljudstva morajo biti odločnejše.**

Nadaljnja gotovost je, da je potrebna kar najbolj številna udeležba pri volitvah. Podoba je, da v tem oziru ne bo treba veliko agitacije, ker še nikoli ni bilo takega zanimanja v ljudstvu za občinske volitve, kakor za te, ki nas čakajo. Posebno delovno ljudstvo v Sloveniji čuti, da bodo te volitve zadnje javne volitve, če se vsi udeležimo volitev z odločno voljo, da spravimo v občinske uprave samo **brezkompromisne** Slovence iz vrst delovnega ljudstva. K zanimanju za volitve spada tudi neuklonljiva namera, voliti samo po prepričanju, neoziraje se na obljube, nagrade, podkupovanja in pretnje. Tudi brez podtikanj ne bo. Tega se moramo zavedati zlasti tisti, ki bomo podpirali sezname slovenske kmečko-delavske vzajemnosti. Izpostavljeni bomo tem hujšemu pritisku in natolcevanju (na primer z geslom: Rim ali Moskva), kolikor slabše bo predlo konjunkturskim in drobtinčarskim poklicnim politikom iz Slovenije. Prav tako se **pa moramo zavedati resnice, da se vsako nasilje razblini, kakor hitro se ga ne bojiš.**

Po pisanem svetu

Tudi živali in rastline merijo čas

Nekatere živali lahko točno določajo čas. To se vam zdi čudno, pa je vendar z mnogimi primeri iz življenja živali in rastlin dokazano.

Ptica hudournik prileti v nekatere kraje Nemčije 1. maja in jih zapusti 1. avgusta ne glede na to, ali je vreme lepo, toplo, slabo ali hladno. Kanarček se zbudi točno ob določenem uri in začne izvajati svoj „dnevni program“, četudi ga imamo več dni zaprtega v popolnoma temnem prostoru. Poizkuse so delali tudi s čebelami, mravljami in drugimi žuželkami. Večina poizkusov je pokazala, da merjenje časa pri nižjih vrstah živali ni zavistno od zunanjih činiteljev (svetlobe in podobnih), ampak od notranjih pogojev.

Dognali so tudi, da celo rastline merijo čas. Fiziologi listi nekoliko izpremenjene oblike, ko se znoči. To izpremembo pa so opažali tudi v deželah, kjer v poletnih mesecih sploh nimajo noči. V isto vrsto spada tudi nekaj pojavov pri človeku. So ljudje, ki vam po noči ob vsakem času povedo, koliko je in se zmotijo največ za četrto ure. Drugi se lahko zjutraj prebude točno ob uri, ki so si jo določili prejšnji večer.

Izprva so mislili, da leži v živčnem sistemu živih bitij sposobnost, ocenjevati čas. Vbrizgali so v poizkusne živali kafro, ki pospešuje delovanje živčevja, pa se sposobnost poizkusnih živalic za merjenje časa ni povečala. Nato so jim vbrizgali hormon (sok) ščitne žleze. Ta žleza leži spredaj

na vratu in je velikega pomena za presnavljanje snovi v človeškem telesu. Kadar je nabrekla, povzroča golšo. Pokazalo se je, da mravlje in čebele, ki so bile navajene, da pridejo iskati hrano ob določenem času, prihajajo po hrano bolj zgodaj. Ko so jim vbrizgali kinin, ki ovira celično presnavljanje, so se spet zmotile: prišle so po hrano pozneje kot običajno. Sposobnost meriti čas zavisi torej pri nižjih živalih od hitrosti presnavljanja, ki se ne prestando vrši v celicah živih bitij. Če vbrizgana snov povzroči v celici hitrejšo presnavljanje, imajo živali vtis, da čas teče hitreje.

Tudi pri človeku vpliva celično presnavljanje na sposobnost meriti čas. Povišanje temperature v človeškem telesu (hitrejšo celično presnavljanje) povzroča motnje v merjenju časa. Strojepiskam so vbrizgali hormon ščitne žleze in kinin. Tipkale so hitreje ali počasneje. Seveda človeku še sto drugih okolnosti pomaga meriti čas: stalne izpremembe v prirodi, prisotnost drugih ljudi itd.

Iz izvenuredniških razlogov je ta številka morala iziti na šestih straneh.

Urejata Pavel Kreutzer in dr. Joža Vilfan. — Za uredništvo odgovarja dr. Joža Vilfan. — Izdaja konzorcij „Slovenske zemlje“. Predstavniki Stane Vidmar. — Tisk J. Blasnik nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani. — Odgovoren L. Mikuš.